

Ümumi məlumat	Fənnin adı, kodu və kreditlərin sayı	AZLL 416, Ədəbiyyat nəzəriyyəsi, 3 kredit, 6 AKTS	
	Departament	Dillər və ədəbiyyatlar	
	Proqram (bakalavr, magistr)	Bakalavriat	
	Tədris semestri	2026/2027-cı tədris ilinin payız semestri	
	Fənni tədris edən müəllim (lər)	Dos.Dilbər Zeynalova	
	E-mail:	dzeynalova@khazar.org	
	Telefon:		
	Mühazirə otağı/Cədvəl		
	Konsultasiya vaxtı	Tələbələrlə razılaşdırılmış vaxtda	
Prerekvizitlər	yoxdur		
Tədris dili	Azərbaycan		
Fənnin növü (məcburi, seçmə)	Məcburi		
Dərsliklər və əlavə ədəbiyyat	1. Aristotel.Poetika.B.,Azərnəşr,2006.121 səh 2. Quliyev Q. Dəliddən doğru xəbər . B.,Mütərcim,1999,160 səh 3.Quliyev Q. Ədəbi cərəyanlar və istiqamətlər. B., 2019, 260 səh. 4. X.Əlimirzəyev Ədəbiyyatşünaslığın elmi-nəzəri əsasları.B.,Nurlan, 2008.432 səh. 5. M.Cəlal.P.Xəliliov. Ədəbiyyatşünaslığın əsasları. B.,Maarif,1988. 280 səh. 6. Ə.Mirəhmədov. Ədəbiyyatşünaslıq terminləri lüğəti.B.,Maarif,1978.200 səh. 7. Qısa estetika lüğəti.B.,Azərnəşr,1970.464 səh. 8. Elçin,V.Quliyev.Özümüz və sözüümüz.B.,Azərnəşr,1993.115 səh. 9. Əliyev R. Ədəbiyyat nəzəriyyəsi.B.,Mütərcim,2008,360 səh 10. BorevY.Estetika.B., Təhsil, 2010, 256 səh. 11. Osmanoglu M. Ədəbiyyat nəzəriyyəsi. Müntəxəbat. Bakı, 2018, 474 səh. 12.Zeynalova D. Modernizm.Postmodernizm (terminoloji lüğət) B.,2015, 96 səh. 13. www.anl.az.-Milli kitabxana 14. klv.az.- ədəbiyyat və mədəniyyət saytı 15. www. google.az- axtarış portalı 16. www.kitabxana.net- elektron kitabxana. 17. sim-sim.az- ədəbiyyat və mədəniyyət saytı		
Tədris metodları	Mühazirə		+
	Qrup müzakirəsi		+
	İnteraktiv		+
Qiymətləndirmə	Komponentləri	Tarix/son müddət	Faiz (%)
	Aralıq imtahanı		30
	Fəallıq		5
	Tapşırıq və testlər		20 (10+5+5)
	Final imtahanı		40
	Davamiyyət		5
	Yekun		100

Kursun təsviri	Ədəbiyyat nəzəriyyəsi ədəbiyyatşünaslıq elminin əsasıdır. Ədəbiyyat nəzəriyyəsi fənni ədəbi prosesin ideya-estetik mahiyyətini, bədii yaradıcılığın spesifikliyini və qanunauyğun inkişafını, ədəbi fəaliyyətin özünəməxsusluğunu mənimsəməyə və yaradıcı dərkə hazırlayır. Ədəbiyyat nəzəriyyəsi ədəbiyyatı təhlil və hərtərəfli qiymətləndirmək prinsiplərini müəyyənləşdirir, bədii yaradıcılığın inkişafını istiqamətləndirən qanunları, ədəbi cərəyan, metod və üslubları tədqiq edir. Bədii ədəbiyyatdan, onun ictimai ideologiyasının inkişafı ilə sıx əlaqəsindən, ənənə və təcrübəsindən bəhs edərkən, faktlara müasir düşüncə və təfəkkürlə yanaşılmalı, bu günün ideya-estetik tələbləri, ədəbi meyar və ölçüləri nəzərə alınmalıdır.
Kursun məqsədləri	Ədəbiyyat nəzəriyyəsi kursunda tələbələrə bədii əsəri duymaq, təhlil etmək və qiymətləndirmək, onları ədəbi prosesi sərbəst mənimsəməyə və qiymətləndirməyə istiqamətləndirmək vərdisləri aşılanır. Ədəbiyyat nəzəriyyəsi fənninin tədrisində məqsəd həm də bədii fakt və nəzəri fikir konkretliyinə söykənərək, tələbələrin ədəbi-nəzəri hazırlığını, bədii-estetik zövqünü formalaşdırmaqdır.
Tədrisin (öyrənmənin) nəticələri	Ədəbiyyat nəzəriyyəsi fənnini öyrənərkən aşağıdakı nəticələr əldə olunur: FTN 1 - Tələbələr bədii yaradıcılığın spesifikliyini və qanun-qaydalarını dərk edə bilirlər; FTN 2 - Tələbələrdə ədəbi-bədii nümunələri təhlil və qiymətləndirmək bacarığı formalaşır. FTN 3 - Çağdaş ədəbi prosesi hərtərəfli öyrənmək və təhlil etmək bacarığı əldə olunur;
Qaydalar (Tədris siyasəti və davranış)	Fəallığa görə veriləcək bal tələbənin müzakirələrdə iştirakına, mətn təhlilində göstərdiyi fəallığa, semestr boyu hazırladıqları təqdimatlara (prezentasiya), yeni və əlavə ədəbiyyatlara göstərdiyi marağa görə verilir. Davamiyyətə görə bal verilməsində tələbənin dərslərdə ardıcıl iştirakı və dərslərdə özünü qaydalara uyğun aparması nəzərə alınır. Üzürsüz buraxılan 2 dərslə üçün 1 (bir) bal çıxılır. <u>Fənnin tədrisi zamanı verilən ballara aydınlıq gətirək:</u> Aralıq imtahanı – 30 imtahanda tələbələrin biliyi test tapşırıqları vasitəsilə yoxlanılır) Fəallıq - 5 Fəallığa görə veriləcək 5 bal tələbənin müzakirələrdə iştirakına, praktik tapşırıqların yerinə yetirilməsində göstərdiyi fəallığa, əlavə ədəbiyyatlara göstərdiyi marağa, semestr boyu hazırladıqları təqdimatlara (prezentasiya) görə veriləcəkdir Tapşırıq və testlər - 20 tapşırıqlar 10+5+5 bölgüsündə və test şəklində verilir Final imtahanı - 40 imtahanda həm klassik suallar, həm də test tapşırıqları verilir Davamiyyət - 5 Davamiyyətə görə bal verilməsində tələbənin dərslərdə ardıcıl iştirakı və dərslərdə özünü qaydalara uyğun aparması nəzərə alınacaqdır. Üzürsüz buraxılan 2 dərslə üçün 1 (bir) bal çıxılacaq İmtahan haqqında: 1. İmtahana hazırlaşarkən dərslərdə götürülmüş qeydləri öyrənməklə yanaşı, dərslərin iş planında göstərilmiş ədəbiyyatlara, o cümlədən əlavə mənbələrə də müraciət etmək lazımdır. 2. İstifadə ediləcək ədəbiyyatın bir qismi tərəfimizdən təmin ediləcəkdir. 3. Aralıq və Final imtahanlarının hər ikisində suallar test və ya klassik ola bilər.

Generativ Süni İntellektdən (GSİ) istifadə qaydaları

Ədəbiyyat nəzəriyyəsi fənninin tədrisində generativ süni intellekt (GSİ) alətlərindən yalnız tələbənin öyrənmə, tədqiqat və fərdi inkişaf fəaliyyətini dəstəklədiyi, onun müstəqil düşünmə, yazma, təhlil və kommunikasiya bacarıqlarını əvəz etmədiyi hallarda məqsədyönlü, məsuliyyətli və şəffaf şəkildə istifadəsinə icazə verilir. GSİ fənn üzrə bilik və bacarıqların mənimsənilməsinə köməkçi vasitə kimi istifadə edilə bilər, lakin tələbənin özünün formalaşdırılmalı olduğu fikir, argument, təhlil, mətn və yekun nəticələri əvəz etməməlidir.

Tələbə GSİ-dən istifadə etdiyi halda bunu təqdim etdiyi müvafiq iş və ya materialda açıq şəkildə bəyan etməli, istifadə etdiyi GSİ alətini və ondan hansı məqsədlə yararlandığını göstərməlidir. GSİ-dən istifadənin gizlədilməsi və ya GSİ tərəfindən yaradılmış məzmunun tələbənin müstəqil işi kimi təqdim edilməsi akademik dürüstlük və şəffaflıq prinsiplərinin pozulması hesab olunur və tələbə bu pozuntuya görə universitetin müvafiq qaydalarına əsasən məsuliyyət daşıyır.

Eyni zamanda, GSİ tərəfindən yaradılan və ya təqdim olunan məlumatların düzgünlüyünün, etibarlılığının və obyektivliyinin yoxlanılmasına görə məsuliyyət tələbənin öz üzərinə düşür. GSİ tərəfindən təqdim olunan məlumatda faktla bağlı səhv, uydurma məlumat və ya istinad, yanlış nəticə və qərəzli məzmun olduqda, həmin məlumatın yoxlanılmadan tələbə tərəfindən təqdim edilən işə daxil edilməsi tələbəni məsuliyyətdən azad etmir. Tələbə istifadə etdiyi məlumatın məzmununa və təqdim etdiyi işin akademik dürüstlük, elmi etibarlılıq və fənnin tələblərinə uyğunluğuna görə məsuliyyət daşıyır.

İmtahanlar və müəllim tərəfindən müstəqil bilik və bacarıqların qiymətləndirilməsi məqsədilə müəyyən edilmiş tapşırıqlar zamanı GSİ alətlərindən istifadəyə yol verilmir. Dərs zamanı ayrı-ayrı tapşırıqlar üçün GSİ-dən istifadəyə xüsusi məhdudiyyət və ya qadağa tətbiq edilə bilər. Bu tədbirlər aşağıdakı kimi müəyyənləşdirilir:

1. Şifahi və ya yazılı xəbərdarlığın verilməsi
2. Tapşırığın yenidən təqdim edilməsi
3. Tapşırıq üzrə balın azaldılması və ya sıfırlanması (0 bal).

Süni intellektdən istifadəyə icazə verilən hallar:

- ədəbi-nəzəri terminlərin, anlayışların və kateqoriyaların izahının əldə edilməsində;
- ədəbi cərəyan, janr, üslub, kompozisiya, süjet, obraz, konflikt və digər nəzəri anlayışların müqayisəli şəkildə izahı üçün;
- müxtəlif ədəbi-nəzəri yanaşmalar haqqında əlavə məlumat və nümunələrin əldə edilməsində;
- bədii əsərin janr, kompozisiya, süjet, obraz sistemi və digər nəzəri xüsusiyyətlərinin təhlili zamanı köməkçi vasitə kimi;
- tələbənin hazırladığı ədəbi təhlilin məntiqi ardıcılığının, dil və üslub xüsusiyyətlərinin yoxlanılmasında;
- müxtəlif nəzəri mövqelərin müqayisəsi və müzakirəsi üçün ilkin ideyaların formalaşdırılmasında;

	- təqdimat, müzakirə və seminar üçün sualların, mövzu istiqamətlərinin və əlavə nümunələrin hazırlanmasında; - öyrənilmiş nəzəri materialın möhkəmləndirilməsi məqsədilə test, sual və məşqlərin hazırlanmasında; - süni intellektdən əldə edilmiş məlumatların etibarlı elmi mənbələrlə yoxlanılması və istifadə faktının qeyd edilməsi şərtlə. Süni intellektdən istifadəyə icazə verilməyən hallar: - tələbənin müstəqil şəkildə aparmalı olduğu bədii əsər və ya ədəbi mətn təhlilini tamamilə süni intellektə həvalə etmək; - ədəbi əsərin ideyasını, mövzusunı, obrazlarını və nəzəri xüsusiyyətlərini tələbənin özü araşdırmadan hazır şəkildə süni intellektdən əldə etmək; - fərdi təhlil tələb edən və digər yazılı tapşırıqları tamamilə süni intellektə yazdıraraq öz işi kimi təqdim etmək; - süni intellekt tərəfindən yaradılmış nəzəri mülahizələri və şərhləri müəllifin şəxsi fikri kimi təqdim etmək; - imtahan, fərdi qiymətləndirmə və müəllim tərəfindən məhdudlaşdırılmış digər fəaliyyətlər zamanı süni intellektdən istifadə etmək; - mövcud olmayan kitab, məqalə, müəllif, sitat və elmi mənbələrin süni intellekt vasitəsilə yaradılaraq akademik mənbə kimi təqdim edilməsi; - süni intellektin verdiyi ədəbi-nəzəri məlumatları mənbə və faktoloji baxımdan yoxlamadan istifadə etmək; - bədii əsər haqqında süni intellektin təqdim etdiyi hazır interpretasiyanı tələbənin şəxsi və müstəqil təhlili kimi təqdim etmək; - süni intellektdən istifadəni bilərəkdən gizlətmək və ya onun hazırladığı materialı müəlliflik hüququ və akademik dürüstlük qaydalarını pozaraq təqdim etmək.
--	--

Cədvəl

Həftə	Tarix	Fənnin mövzuları	Dərslik/Tapşırıqlar
1		Ədəbiyyat nəzəriyyəsi elminin təşəkkülü, başqa elmlərlə əlaqəsi. 1.Antik yunan ədəbi-estetik fikri(Platonun və Aristotelin sənət təlimi) 2. Aristotel “Poetika”	1.Aristotel.Poetika.B.,Azərbayc., 2006, 1-19 2.M.Cəlilov,P.Xəlilov.Ədəbiyyatşünaslığın əsasları.B.Maarif. 1988,s.4-13. 3.Elçin,V.Quliyev.Özümüz və sözümüz.B.,Azərbayc.1993,s.89,s.110 4.Əlimirzəyev X. Ədəbiyyatşünaslığın elmi-nəzəri əsasları,B.,2008,s.3-28.
2		Azərbaycanda ədəbi-estetik fikrin istiqamətləri. 1.M.F.Axundzadənin ədəbi-nəzəri görüşləri. “Nəzm və nəsr haqqında”, “Mirzə Ağanın pyesləri”. Bədii ədəbiyyatın xüsusiyyətləri. 1.Bədii ədəbiyyat insəcənətin növü kimi.	1. Osmanoglu M. Ədəbiyyat nəzəriyyəsi. Müntəxəbat. Bakı, s. 2018, s.421-425. 2.M.Cəlilov,P.Xəlilov.Ədəbiyyatşünaslığın əsasları.B.,1988,s.70-93. 3.Əlimirzəyev X. Ədəbiyyatşünaslığın elmi-nəzəri

		2.Bədii surət,xarakter,tip. 3.Sənət və ədəbiyyatda tipiklik	əsasları. B.,2008,s.75-104; s.166-189 4.Mirəhmədov Ə.Ədəbiyyatşünaslıq terminləri lüğəti.B.,1978,s.111
3		Bədii əsərin məzmun və forması. Bədii kompozisiya və süjet 1.Bədii məzmun və onun elementləri. 2.Bədii forma və onun elementləri. 3.Süjet,onun əlamətləri və mərhələləri;süjet və fabula. 4.Köməkçi süjet elementləri və onların funksiyaları	1.M.Cəlal,P.Xəlilov.Ədəbiyyatşünaslığın əsasları.B.,1988,s.53-64. 2.Əlimirzəyev X.Ədəbiyyatşünaslığın elmi nəzəri əsasları.B.,2008,s.189-205 3.Mirəhmədov Ə. Ədəbiyyatşünaslıq terminləri lüğəti. B.,1978,s.105-106 4.Qısa estetikə lüğəti.B.,1970,s.39-42
4		Bədii dil. Məcazlar sistemi. 1.Bədii dil və onun ifadə imkanları 2.Bədii təsvir vasitələri 3.Bədii ifadə vasitələri	1.Aristotel.Poetika.B.,2006,s.70-92. 2.M.Cəlal,P.Xəlilov.Ədəbiyyatşünaslığın əsasları,B.,1988,s.70-93. 3.Əlimirzəyev X. Ədəbiyyatşünaslığın elmi-nəzəri əsasları,B.,2008,s.205-236 4.Mirəhmədov Ə. Ədəbiyyatşünaslıq terminləri lüğəti.B.,1978,s.111. 5.Qısa estetikə lüğəti.B.,1970,s.25-30
5		Nəzm və nəsr. 1.Nəzm və nəsr;oxşar və fərqli cəhətləri.Nəzmin əsas əlamətləri. 2.Azərbaycan şeirinin vəznləri (heca,əruz, sərbəst) . 3. Dünya ədəbiyyatında şeir vəznləri	1.M.Cəlal. P.Xəlilov. Ədəbiyyatşünaslığın əsasları,B.,1988,s.102-119 2.Əlimirzəyev X.Ədəbiyyatşünaslığın elmi-nəzəri əsasları, B.,2008,s.245-256 3.Mirəhmədov Ə.Ədəbiyyatşünaslıq terminləri lüğəti.B.,1978,s.32-34 4.Elçin,V.Quliyev.Özümüz və sözümüz.B.,1993,s.49; s.103
6		Lirik növün şifahi və yazılı ədəbiyyatda janrları.	1.M.Cəlal. P.Xəlilov.Ədəbiyyatşünaslığın əsasları, B.,1988,s.102-119. 2.Əlimirzəyev X. Ədəbiyyatşünaslığın elmi-nəzəri əsasları,B.,2008,s.245-256

7		1 Epik növün şifahi və yazılı ədəbiyyatda janrları	1.M.Cəlal.P.Xəlilov.Ədəbiyyatşünaslığın əsasları,B.,1988, s.224-256. 2.Əlimirzəyev X. Ədəbiyyatşünaslığın elmi-nəzəri əsasları,B., 2008,s.399-410. 3.MirəhmədovƏ. Ədəbiyyatşünaslıq terminləri lüğəti,B.,1978,s.150 4.Qısa estetikə lüğəti.B.,1970,s.329
8		Aralıq imtahanı.	
9		Dramatik növ və onun janrları. 2.Dramatik növün kiçik həcmli janrları.	1.M.Cəlal.P.Xəlilov. Ədəbiyyatşünaslığın əsasları, B.,1972,s.217-224 2.Əlimirzəyev X.Ədəbiyyatşünaslığın elmi-nəzəri əsasları,B.,2008,s.393-399. 3.Mirəhmədov Ə. Ədəbiyyatşünaslıq terminləri lüğəti, B.,1978,s.158-159.
10		Ədəbi cərəyan,metod və üslub. 1.Klassisizm-ilk ədəbi cərəyan kimi. 2.N.Bualo "Poeziya sənəti" mənzum traktatı	1.M.Cəlal.P.Xəlilov.Ədəbiyyatşünaslığın əsasları,B.,1988,s.224-256. 2.Əlimirzəyev X.Ədəbiyyatşünaslığın elmi-nəzəri əsasları, B.,2008,s.399-410. 3.Mirəhmədov Ə.Ədəbiyyatşünaslıq terminləri lüğəti,B.,1978,s.150-153 4. Bualo N. Poeziya sənəti. B., 2006,112 səh.
11		Sentimentalizm və romantizməncəsi. Romantizm ədəbi-estetik cərəyan kimi.	1.Quliyev Q. Ədəbi cərəyanlar və istqamətlər. B.,2019, s.92-111 2.Qısa estetikə lüğəti.B.,1970,s.287-288
12		Realizm ədəbi cərəyan. Naturalizm.	1. Borev Y.Estetika.B.,2010, s180-202. 2. Quliyev Q. Ədəbi cərəyanlar və istqamətlər. B.,2019,s.111-138
13		Müasir ədəbi-estetik cərəyanlar.Modernizm və onun təzahür formaları.Simvolizm.	1.Quliyev Q.Dəlidən doğru xəbər.B.,1999,s.48-63 2.Quliyev Q. Ədəbi cərəyanlar və istqamətlər. B.,2019,s-138-154 3. Zeynalova D. Modernizm.Postmodernizm. B.,2015, s.8-9,s.24-25

14		Dadaizm,kubizm,sürrealizm ədəbi cərəyanları	1.Quliyev Q.Dəlidən doğru xəbər.B.,1999,s.48-63 2. Quliyev Q. Ədəbi cərəyanlar və istqamətlər. B.,2019,s176-186 3. Zeynalova D. Modernizm.Postdodernizm. B.,2015, s.8-9,s.24-25
15		Ekzistensializm,absurd teatr ədəbi-estetik cərəyanları	1.Quliyev Q. Ədəbi cərəyanlar və istqamətlər. B.,2019,s.203-215 2. Zeynalova D. Modernizm.Postdodernizm. B.,2015, s.60-62
16		Postmodernizm ədəbi-estetik cərəyanı və onun əsas prinsipləri	1.Quliyev Q. Ədəbi cərəyanlar və istqamətlər. B.,2019,s.243-257 2. Zeynalova D. Modernizm.Postmodernizm. B.,2015
		Final imtahanı	